

A N M E L D E L S E R

Kim Esmark, Marianne Høyen og Kristian Larsen (red.): *Hvorfor Bourdieu?*

København: Forlaget Hexis 2010 (196 sider)

Ofte bliver det at sætte sig mellem flere stole betragtet som noget problematisk, hvis ikke negativt. Komforten bliver stærkt nedsat, balancen er usikker, og man risikerer at ende ikke bare mellem stolene, men på gulvet uden stol overhovedet. Sådan er det dog ikke med bogen *Hvorfor Bourdieu?* der udkom sidst på året 2010 fra Forlaget Hexis. Bogen, der er skrevet i anledningen af foreningen Hexis' 10 års jubilæum, sætter sig helt bevidst mellem flere stole, men i dette tilfælde bidrager denne ellers risikable manøvre til et mangfoldigt og afvekslende resultat.

Bogen rummer forskellige essays og artikler, der forsøger at besvare spørgsmålet *Hvorfor Bourdieu?* For nogle af bidragene bliver det til personlige beretninger om mødet med forskellige forskningsmiljøer, udfordrende problemstillinger og Bourdieu selv, mens det for andre resulterer i mere traditionelle forskningsartikler.

Disse traditionelle artikler inkluderer Mathiesens artikel om skolepolitik, Sandbjergs diskussion af feltet for social arbejde, Delicas artikel om dobbelthistoriseringens betydning hos Bourdieu, Hansen og Hammerslev review af Bourdieu-tilgange til studiet af EU, Larsen og Esmarks sammenligning af Rose og Bourdieus syn på sundhed og Høyens artikel

om natursyn. De fleste af disse artikler er overvejende teoretiske og bidrager med uddybninger og nuanceringer af forskellige dele af Bourdieus begrebsapparat eller med oversigt over eksisterende forskning. Styrken er mangfoldigheden i de perspektiver og emner, der dækkes: Fra Hansen og Hammerslevs fokus på den del af Bourdieu-forskningen, der næsten er blevet "main-stream", til Mathiesens noget mere bombastiske fastholden af de ideologikritiske elementer i Bourdieus arbejde, og fra sundhed og natur, til skole og socialarbejde. For læsere, der er interesseret i mulighederne og potentialet i anvendelsen af Bourdieus begreber og værker, er der derfor noget at hente i denne bog.

Dog savner denne læser et par bidrag, der går mere empirisk til værks og begrundes svaret *Hvorfor Bourdieu?* ved at vise frugtbarheden af Bourdieus begreber i stedet for at diskutere dem. De bidrag, der kommer tættest på det empiriske, er Sandbjergs meget ærlige fremstilling af problemerne ved at arbejde med feltkonstruktioner, der i denne sammenhæng fremstår som et nyttigt og opbyggeligt metodebidrag til forskere og studerende, der ønsker at kaste sig ud i feltanalysens besværligheder. Men også Høyens vovede og derfor interessante diskussion af mulighederne for at konstruere et "natursynets felt" åbner for empiriske overvejelser og fremtidige empiriske studier.

Men bogens egentlige styrke er for mig at se kombinationen af disse forskningsbidrag og de personlige essays. Selvom personlige beretninger ikke er hverdags-

kost i den sociologiske litteratur, så er det her både interessant og inspirerende at læse om, hvordan forskellige forskere har udviklet sig i konfrontationen med Bourdieus arbejde. Særligt Munks artikel formår at balancere mellem den personlige livsbane og forskningens udvikling ved at kombinere en beretning om sit eget møde med Bourdieu og en præcis sammenfatning af forskningen om social arv og etableringen af Centre for Mobility Research. I denne artikel bliver man både teoretisk, empirisk og personligt oplyst.

Men også de andre essays er inspirerende og tankevækkende, og både hos Broady, Lauritsen og Callewaert og Petersen bliver det tydeligt, hvordan etableringen af et Bourdieu-inspireret forskningsmiljø i Danmark har været en kamp præget af modstand og udfordringer. Mest berørt blev jeg dog af Sestofts korte, men dybt personlige beretning om vejen væk fra Bourdieu og det akademiske miljø – helt konkret fra en VIP-stiling til en TAP-stilling på samme universitet og fakultet. Her bliver vi brutalt mindet om, hvordan forskelle i magt og status bestemt ikke er en fremmed størrelse for universitetsverdenen endsige for foreningen Hexis.

Alt i alt er der tale om en inspirerende og tankevækkende bog, som man bliver klog af på flere måder. De mange stole forbliver bogens styrke, men skal man komme med en indvending, vil det være, at de "stole", der dækkes, måske faktisk er for få. Som det antydes i nogle af bidragene, så er Bourdieu-forskningen i Danmark nemlig en størrelse præget af forskellige miljøer og tolkninger. Derfor er det ærgerligt, når flere "Bourdieu-tolkere" (især fra det jyske), fx Wilken fra Aarhus eller Prieur fra Aalborg og miljøet omkring COMPAS-projektet og det internationale SCUD-netværk, ikke er med i bogen. Jeg er klar over, at det givetvis skyldes, at bogen er blevet til på baggrund af de uopfordrede bidrag, der er blevet sendt til redaktionen. Men man kunne måske have gjort en større indsats for at give bogen en endnu større bredde og for at anerkende, at Bourdieu-forskningen i Danmark har flere udspring end

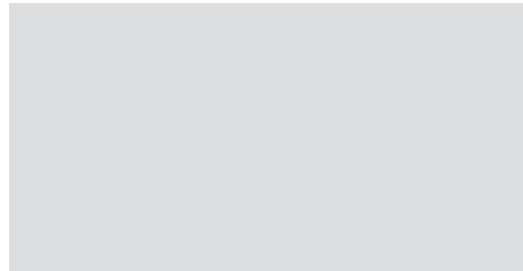
København og RUC.

På den måde forbliver bogen et festskrift for foreningen Hexis og måske mere et svar på spørgsmålet "Hvorfor Hexis?" end "Hvorfor Bourdieu?" Set i det lys er Larsens afsluttende målsætninger for foreningen Hexis om ikke at stivne i Bourdieu-doxa eller fastlåste positioner opmuntrende læsning!

Gitte Sommer Harrits

Institut for Statskundskab

Aarhus Universitet

Harriet Bjerrum Nielsen: Skoletid. Piger og drenge fra 1. til 9. klasse.

København: Akademisk Forlag 2011

I mammutværket *Skoletid. Piger og drenge fra 1. til 9. klasse* tager Harriet Bjerrum Nielsen os med helt ind i et norsk klasseværelse, hvor vi får lov til at følge eleverne i en klasse fra den dag, de begynder i skolen til den dag, de forlader grundskolen og fortsætter videre i uddannelsessystemet (og faktisk et stykke videre, da Nielsen først slipper en del af eleverne i midttyverne). Der er således tale om en bog, der bygger på et imponerende feltarbejde. Nielsen har fulgt gruppen af elever igennem årlige observationer af hverdagen i klassen samt interviews i 4. og 8. klasse. Derudover er en række af eleverne også blevet interviewet retrospektivt om deres skolegang efter, at de har forladt grundskolen.

Nielsens udgangspunkt er et ønske om at undersøge, som bogens titel antyder, hvorledes kønsrelationerne mellem eleverne formes, ændres og forhandles igen-

nem skoletiden. Det er dog ikke et projekt, der får lov til at stå alene. Som det konstateres (s. 17-18) indskriver det sig i en række komplekse sammenhænge, der nødvendigvis også må inddrages i analysen. Her peger Nielsen bl.a. på, at analyserne må arbejde på tre særskilte planer, som sædvanligvis behandles særskilt i faglitteraturen, og som hun mener udgør rammen om skolebørns liv. Det første element handler om at tilegne sig den faglige viden. Det andet element drejer sig om finde sig en gruppe af jævnaldrende og finde en plads i denne gruppe. Og det tredje er, som har overgribende karakter i forhold til de foregående, deltagelse i klassens kommunikationsrum med tilhørende autoritetsrelationer (Nielsen 2011:17). Disse elementer udgør det skelet, hvor ud fra analyserne i de forskellige kapitler udfoldes.

Bjerrum Nielsens interesse er udfoldelsen af kønnet igennem skoletiden, men, som hun konstaterer (s. 25), blev hendes blik fanget af mere end blot kønnet igennem den lange observationsperiode. Bl.a. kom lærerens rolle i større fokus end forventet, og etnicitet gled ind som en signifikant faktor, ligesom elevernes sociale baggrund.

Bogen er opbygget således, at hvert klassetrin har et selvstændigt kapitel. Hvert af disse kapitler er endvidere opbygget efter nogenlunde samme struktur, selvom vægtningen af forskellige temaer selvfølgelig skifter alt efter deres aktualitet på det pågældende klassetrin. Det er en opbygning, der lykkedes langt hen ad vejen. Som læser bliver man inviteret med ind i klasseværelset og får lyst til at følge de forskellige elevers veje og omveje igennem skolen. Man kommer kort sagt til at "kende" de forskellige elever ganske godt. Dermed også antydning, at det er en bog, der formidlingsmæssigt er overskuelig at gå til og lader sig læse af de fleste med interesse for området og de behandlede problemstillinger. Det er også en bog med lejlighedsvis humor, særligt i diskussionerne af antallet af skærebretter og remserne med navnene på nordnorske fjorde.

Det er en bog, der fungerer bedst i nærheden til empirien. Det er her den har sin styrke. Det er også en markant styrke, at den formår at beskrive og indfange de kønsmæssige processer, positioneringer og brud, eleverne går igennem i løbet af deres skoletid. Her drager den virkelig nytte af sit unikke materiale.

Netop det unikke empiriske materiale er både denne bogs store styrke og største problem. Igennem læsning af bogen bliver det tydeligt, at tiden netop ikke har stået stille omkring den diskussion, som bogen forsøger at indfange. Det gør, at andre temaer bliver mere prægnante igennem bogen. Fx bliver det synligt, at måden skolesystemet organiseres på har indflydelse på diskussionen af køn i skolen. Det bliver også tydeligt, at læreren og pædagogikken spiller en stor rolle, men hvor stor, bliver ikke helt klar, fordi vi netop kun arbejder med en klasse. Samtidig er det en klasse, der med sociologiske briller har en særlig sammensætning (med mange stærke piger og social profil (hovedparten af eleverne kommer fra ressourcestærke sociale baggrunde), hvilket bliver tydeligt i Nielsens lejlighedsvis sammenligninger med parallelklassen. Det åbner for spørgsmålet om, hvorvidt dette er en eksemplarisk klasse eller en særlig klasse? På disse punkter fremstår analyserne lidt uforløste. Og det er ærgerligt for rigdommen i det empiriske materiale giver basis for mere.

Når disse kritikpunkter er bemærket, skyldes det ikke at *Skoletid* er en dårlig bog. Snarere tværtimod. Men det er en bog, der primært bør læses, hvis man er interesseret i de processer, som skolebørn gennemgår i deres kønsmæssige formation og kan acceptere bogens udgangspunkt og præmisses.

Niels-Henrik M. Hansen

Institut for Pædagogik, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole
Aarhus Universitet

Mette Jensen: Mobilitetsmani. Det mobile liv og reisers betydning for moderne mennesker.

Aarhus, København: Århus Universitetsforlag 2011 (238 sider)

Det moderne menneske er i dagens samfunn nærmest sykkelig besatt av behovet for mobilitet i betydningen reisevirksomhet eller annen type kommunikasjonsaktivitet som skjer gjennom de nye informasjons- og kommunikasjonsmediene. Langt på vei er det slik Mette Jensen fremstiller situasjonen i sin bok *Mobilitetsmani. Det mobile liv og reisers betydning for moderne mennesker*. Boken er en dokumentasjon av et flerårig forskningsprosjekt der transport og mobilitet har vært i fokus. Sentralt er sammenhengen mellom den fysiske transporten og den omfattende bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi (ikt). Det empiriske materialet som presenteres i boken baseres på intervjuer av en tyvetalls personer samt en fokusgruppe i tillegg til egne observasjoner.

Forfatteren ønsker å undersøke drivkreftene bak den akselererende fysiske og virtuelle mobiliteten, hvordan mobilitetene virker på hverandre, hvilke sosiale konsekvenser disse typene mobilitet har og hvilken oppfatning hennes respondenter har av sammenhengen mellom egen reiseaktivitet og de miljø- og klimamessige konsekvensene.

Det teoretiske utgangspunktet for Jensen er det "nye" mobilitetsparadigme, utviklet av John Urry i hans bok *"Sociology beyond Societies"*, der han opererer med fem delvis avhengige mobiliteter, der fysiske reiser og virtuelle reiser (bruk av IKT) utgjør to av disse, og som er de viktige i Jensens bok.

Forfatterens prosjekt er ambisiøst. Gjennom 10 kapitler belyser hun reiseaktivitet og bruk av IKT ut fra forskjellige perspektiver, både enkeltvis og i samspill. Det er ikke bare de hverdagslige reiser som belyses, men også ferie- og fritidsreiser og tjenestereiser. Presentasjo-

nen og diskusjonen av dette mangfoldet av både typer og dimensjoner ved reisene er både en styrke og en svakhet. Styrken ligger i at her får vi en god oversikt over vanlige menneskers reiseaktivitet, og de forskjellige betydningene reiser har for de respondentene hun har trukket inn i sitt prosjekt. Dette er interessante dimensjoner; reiser som frirom, som en del av ens identitet, som sanseropplevelse osv, men kanskje ikke helt nytt innenfor dette fagfeltet.

Svakheten er at presentasjonen og drøftingen til dels kan bli noe overflattisk. Det finnes mye forskning om både de daglige reiser, ferie- og fritidsreiser og også tjenestereiser, forskning som i liten grad er referert til i boken. For eksempel avvises videokonferanser som erstatning for ansikt til ansikt møter med referanse til Urry. Her er det en god del forskning som nyanserer dette bildet. Likeledes er det også forskning som tyder på at reiseaktivitet i forbindelse med arbeid ikke lenger er så attraktivt som det tidligere var. Mange ansatte er blitt "reisetrette". Kanskje er dette en konsekvens av at det har blitt så billig å reise privat, noe som også Jensen viser, at attraksjonen ved tjenestereiser blir mindre, og i enkelte tilfeller snarere en byrde.

Jensen har som utgangspunkt at mobilitet i form av reiseaktivitet har økt, men hun sier lite om de daglige reiser, som kanskje er de mest vesentlige for folks hverdagsliv. Over tid har antallet av disse reisene økt lite, de har blitt noe lengre og bilbruken har økt, men i første rekke er det de lange feriereiser som har økt, først og fremst fordi det har blitt billig å fly. Det hadde vært informativt med noen slike bakgrunnsopplysninger om utviklingen av den fysiske mobilitet i Danmark.

Jeg har på følelsen at det er ikke først og fremst disse daglige reisene som skaper "mobilitetsmani", i noen tilfeller kan de heller betraktes som "mobilitetsbyrder".

Begrepet mobilitetsmani er antakelig mer på sin plass når det gjelder bruk av IKT, i form av mobiltelefon og internett, det å være tilgjengelig og "online" kontinuerlig. Jensen får også godt frem

generasjonsforskjellene når det gjelder holdning til mobiltelefoni, med den mye sterkere "avhengighet" de unge har til telefonen enn de eldre. Men også de eldre generasjonenes hang til å sjekke e-post utenom arbeidstid kommer klart til uttrykk også blant hennes respondenter.

I hvilken utstrekning Jensens respondents reiseaktivitet er "representativ" for "moderne" danske mennesker sier hun ingen ting om. Det er også noe uklart for meg hva hun mener med "moderne" mennesker. Moderniteten begynner etter hvert å bli gammel, og finnes det "ikke-moderne" mennesker i Danmark?

Styrken i Mette Jensens bok er at hun har gitt en god og interessant oversikt over diskusjonen om de ulike mobiliteter i dagen samfunn, og hun har brukt det materialet hun har hatt til rådighet på en svært overbevisende måte for å synliggjøre de ulike dimensjonene ved både ved den fysiske og den virtuelle mobiliteten, samt samspillet mellom dem. Dette er en bok som vil være svært interessant både for de som jobber med transportforskning og de som arbeider med samspillet mellom virtuelle og fysisk kommunikasjon.

Randi Hjorthol

Transportøkonomisk Institutt
Oslo

Anne Lorentzen og Søren Smidt-Jensen (red.): Planlægning i oplevelses- samfundet. Sociologiske Studier (nr. 3).

Aarhus: Aarhus Universitetsforlag 2011
(321 sider)

Klokken er 15 en lørdag eftermiddag i juli. Ungerne og jeg knokler med at pakke campletten samme efter vores ferie i Skagen. Der bliver svedt og feriens sidste hængepartier – herunder et stop

på Palmestranden i Frederikshavn, der længe havde været i tankerne – skal afvikles, inden bilen med ro kan parkeres derhjemme. Det er 4 år siden, jeg inviterede Lis Rom Andersen den daværende Børne- og Kulturdirektør i Frederikshavn kommune til at tale om Frederikshavns udvikling på en konference om kulturens potentialer for stedsudvikling på Roskilde Universitet. På min anmodning hold hun et foredrag under overskriften "Er-faringer fra et udkantsområde i vækst". Opfordringen til at tale med udgangspunkt i beskrivelsen "udkantsområde" gik ikke upåagtet hen, og efter vores besøg på Palmestranden er jeg sikker på, at Frederikshavn i sommermånederne vil rykke længere ind i centrum af familiens aktivitetssfære. Unge spillede beach volley, soled sig på strandsenge placeret i vandet, og udsmykningen med palmer og redningstårn medvirkede til at skabe en kulisse med konnotationer til et strandliv langt fra det, der ellers kan opleves under danske himmelstrøg. En unik oplevelse på og af et sted, der er nøje planlagt, og som dér en sommerdag med høj solskin i følgeskab med en pre-teenager fungerede som et vellykket sted med en høj oplevelsesværdi.

Oplevelsen af Palmestranden i Frederikshavn kunne på mange måder reaktualiserer Relphs koncept "disneyficering" fra 1976, men hvor Relphs analyser var konsumkritiske og cirkledede omkring betegnelsen placelessness, så er det interessante i herværende sammenhæng, hvorfor disse steder på trods af deres konstruerethed og løsrivelse fra de omkring liggende områder virker positivt på dem, der bruger stederne. Hvorfor det er lykkedes for Frederikshavn at planlægge et sted, der er så anderledes end de omkringliggende strandområder og også få det til at virke attraktivt for brugerne af stedet, belyser Anne Lorentzen ud fra en bred analyseramme i antologien *Planlægning i oplevelsessamfundet*.

Antologiens overordnede målsætninger er at finde ud af, hvordan sted og oplevelse hænger sammen og undersøge, hvorvidt og hvordan sted og oplevelser

kan skabe potentialer for vækst, og hvilke dilemmaer og problematikker et fokus på oplevelsesøkonomien kan rumme. Sammenspillet mellem steder og oplevelsesprodukter inddeler redaktørerne Anne Lorentzen og Søren Smidt-Jensen i tre grupper; Steder i oplevelsesproduktet (lokale fødevarer, souvenirs, kunsthåndværk), oplevelsesproduktet på stedet (historiske festivaler, teaterforestillinger, guidede ture, temaparker) og stedet som oplevelsesprodukt (unikke steder, bymiljøer, nationalparker). Herefter falder bogen i fire dele, der diskuterer: Oplevelsesøkonomiens udviklingsmæssige potentialer relateret til forskellige typer af steder og lokalområderne, lokale oplevelsesøkonomiske projekter og strategier, innovationspotentialet i oplevelsesøkonomiske initiativer og slutteligt strategisk anvendelse af landskabsoplevelser til planlægning og udvikling.

Særligt i antologiens sidste tre kapitler bliver den enkelte brugers eller skabers motivation sat i fokus. I "Skovens nye rolle for udvikling af landdistrikter" fremhæver Eva Ritter, hvordan det på baggrund af eksempelvis teorier om biofilia og "attentions restoration theory" er muligt at se en sammenhæng mellem naturoplevelser og øget livskvalitet. Og hun argumenterer videre for, at brugernes ønsker om at anvende skovens oplevelsesværdi kan være en åbning til at gøre landdistrikterne mere attraktive for bosætning. Hvor landdistrikterne generelt ikke har problemer med en overudnyttelse af oplevelsesværdierne, så er der dog undtagelser fra dette. Kirsten Krogh Hansen og Hanna Byskov Ovesen udvikler i kapitlet "De danske nationalparkeres oplevelsespotentialer" en figur, der viser sammenhængen mellem nationalparkeres attraktive oplevelsesværdier og den sårbarhed, det øgede antallet af besøgende medfører. Også i dette kapitel kommer vi tæt på de besøgende i naturparkerne og de mangfoldige oplevelsesønsker, der er forbundet med deres besøg, hvilket bliver sat i forhold til nationalparkeres mulighed for at bevare deres værdi og udpegningsgrundlag over tid. Stedsudviklerne i

landdistrikterne og naturparkerne er som regel lønnede planlæggere og forvaltere, men der ligger også et stort potentiale for stedsudvikling hos frivillige og kreative aktører. Ditte Døssing og Freja Friis viser på baggrund af et grundigt feltarbejde fokuseret på midlertidige rum, hvor svært det kan være at rumme disse stedsudviklere inden for den planmæssige ramme, der er til rådighed for byplanlæggere.

Oplevelsessamfundet er både en udfordring og en mulighed. Antologien viser på en fin måde kreativiteten i de løsningsforslag, der søges implementeret i den stedsorienterede oplevelsesproduktion med henblik på at skabe de bedste oplevelsesværdier og blive vindere i kampen om vækst, den attraktive bosætning og virksomhedslokalisering. Men den er også befriende ærlig i forhold til, hvor tungt planlægningen af oplevelsessteder og produkter kan spændes for lokaludviklingsvognen og fremhæver, at det stadig er mulighederne for at få job og uddannelse, som er den største lokaliseringsfaktor.

Hanne Louise Jensen

Institut for Miljø, Samfund og Rumlig Forandring (ENSPAC)

Roskilde Universitet